

ORSAM BÖLGESEL GELİŞMELER DEĞERLENDİRMESİ

No.30, EYLÜL 2015

AVRUPA'NIN SURIYELİLERLE İMTİHANI

Ferhat PİRİNÇÇİ

*Doç. Dr. Ferhat Pirinççi,
Uludağ Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler
Bölümünde öğretim üyesi
ve ORSAM'da Danışman
olarak görev yapmaktadır.
Ortadoğu politikası, Amerikan
dış politikası, silahlanma ve
Türk Dış Politikası üzerinde
çalışmalar yapan Pirinççi,
lisans ve lisansüstü düzeyde
Uluslararası İlişkiler,
Ortadoğu, Silahlanma ve
ABD Dış politikası dersleri
vermektedir.*

Suriye krizinin insani boyutunda yaşanan trajedi, krizin başından beri etkisini artırarak devam ettirmekteyken Suriye'ye komşu ülkeler, Suriyelilerin yaşadığı trajediye en başından beri tanıklık etmekte ve bu trajedinin yaralarını sarabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Konunun günümüzde Avrupa ülkeleri açısından farkındalık oluşturması ve gündem haline gelmesi tedrici bir şekilde olmuştur. Ancak konunun daha ziyade Avrupa'ya yönelik göç etkisi ve bu sorunu çözmek için de bölge ülkelerine destek verilmesi ekseninde tartışıldığı görülmektedir. Oysa Suriye dışına çıkan Suriyelilerin yaşadıkları trajedileri medya üzerinden görmek nispi olarak kolay olsa da Suriye içinde kalan ve çatışma bölgelerinde mahsur durumda bulunan milyonlarca Suriyelinin dramını gündemde tutmak o denli kolay olmamaktadır. Bu nedenle çalışma, Suriye krizinin insani boyutuna dikkat çekip, bölge ülkelerine sığınan Suriyeli mültecilerin durumlarını ortaya koyduktan sonra konunun AB nezdinde nasıl gündem haline geldiğine odaklanarak, AB'nin Suriyelileri kendi topraklarına kabul etme politikalarını sorgulamaktadır.

Suriye krizinin başlangıcının üzerinden dört yıldan fazla bir zaman geçerken, Suriyelilerin ülke içinde ve ülkeleri dışında yaşadığı insani trajedi Batı kamuoyunda yeni yeni dikkat çekmeye başlamıştır. Suriye'ye komşu ülkeler, Suriyelilerin yaşadığı insani trajediye en başından beri tanıklık etmekte ve bu trajedinin yaralarını sarabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Ancak Suriye'ye komşu bütün ülkelerin soruna aynı şekilde yaklaşım yardımıda bulunduğunu söylemek oldukça zordur. Suriye krizinin insani boyutunun Avrupa kaynaklı bazı sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler dışında Avrupa kamuoyunda farkındalık oluşturması ve tartışmaya başlanması ise Yunanistan adalarına ve Makedonya ile Macaristan sınırına yığılan Suriyeli mültecilerle beraber söz konusu olmuştur.

Ailesiyle beraber Kanada'ya sığınmak için yola çıkan ve içinde buldukları

teknenin batması sonucu cansız bedeni kıyıya vuran küçük Aylan'ın görüntüsü ise Avrupa kamuoyu açısından Suriye krizinin insani boyutunun simgesi haline gelmiştir. Buna karşın, Suriyelilerin Avrupa'ya ulaşma çabaları sırasında yaşadığı trajediler, küçük Aylan'ın ölümünden önce de vardı, sonrasında da devam etmektedir. Ayrıca Suriye dışına çıkan Suriyelilerin yaşadıkları trajedileri medya üzerinden görmek nispi olarak kolay olsa da Suriye içinde kalan ve çatışma bölgelerinde mahsur durumda bulunan milyonlarca Suriyelinin dramı medyada çok fazla dikkat çekmemektedir. Bu çalışmanın amacı, Suriye krizinin insani boyutuna dikkat çekip, bölge ülkelerine sığınan Suriyeli mültecilerin durumlarını ortaya koymak ve Suriyelilerin neden Avrupa'yı tercih ettiklerini sorgulamaktır. Bu sorgulama sırasında, Avrupa Birliği (AB)'nin Suriye krizinin başından beri mültecileri kabul politikalarına değinilecek ve

soruna nasıl bir yaklaşım sergiledikleri tartışılacaktır.

Suriye Krizinin İnsani Boyutunun Genel Görünümü

Suriye krizinin ortaya çıktığı 2011 yılının Mart ayından beri krizin insani boyutunda yaşanan trajedi artarak devam etmektedir. Krizin insani boyutundaki farkındalık, özellikle bölge ülkelerine sığınan Suriyeliler ve son dönemde de Avrupa ülkelerine sığınmak isteyen Suriyeliler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak hâlâ Suriye’de yaşayan/yaşamak zorunda kalan Suriyelilerin durumu pek gündeme gelmemektedir.

Bu nedenle ülke dışına sığınan Suriyelilerin durumunu ele almadan önce hâlâ Suriye’de yaşayan Suriyeliler üzerinde durmakta fayda vardır. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü üzere, Suriye krizi ile beraber 4 milyondan fazla Suriyeli ülkelerini terk edip çoğunlukla bölge ülkelerine sığınmıştır. Ülkede kalan 18 milyonluk nüfusun neredeyse tamamı rejim ile muhalifler arasında yaşanan çatışmalardan doğrudan ve dolaylı olarak etkilenmiştir. Bunlardan en az 220 bini rejim tarafından ve rejimle muhalifler arasında yaşanan çatışmalar sonucunda öldürülmüş, en az 1 milyonu ise yaralanmıştır.

Tablo-1: Suriye’de İnsani Durum

Toplam nüfus	22,16 milyon
Ülke içinde insani yardıma ihtiyaç duyan kişi sayısı	12,2 milyon
Ülke içinde yerinden edilenler	7,6 milyon+
Bölge ülkelerine sığınan mülteciler	4,1 milyon+
Ülke içinde kuşatma altında /çatışma bölgelerinde bulunan kişi sayısı	4,8 milyon
Katledilen kişi sayısı	220 bin+
Yaralı sayısı	1 milyon+

Kaynak: OCHA, UNHCR, World Bank

Suriye’de yaşayan 12,2 milyon kişi çatışmalar nedeniyle insani yardıma ihtiyaç duymakla beraber bunların 5,6 milyonundan fazlasını çocukların oluşturması, ülke içindeki insani trajediyi arttırmaktadır. Suriye krizinin insani boyutunun üzerinde çok fazla durulmayan bir diğer boyutu ise yerinden edilmelerdir. Nitekim ülke içindeki nüfusun 7,6 milyondan fazlası en az bir defa yaşadığı bölgelerden ayrılmak zorunda kalmış, azımsanmayacak kadarı da birden fazla kez yerinden edilmiştir. Dolayısıyla ülke dışına çıkmak zorunda olanlar da dâhil edildiğinde Suriye

nüfusunun yarısından fazlası yerinden edilmiştir. Günümüzde bu insanlardan 4,1 milyonunun yaşadığı trajedi gündemde iken 7,6 milyon Suriyelinin yaşadıkları bazı uluslararası yardım kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları haricinde dikkat çekmemektedir.

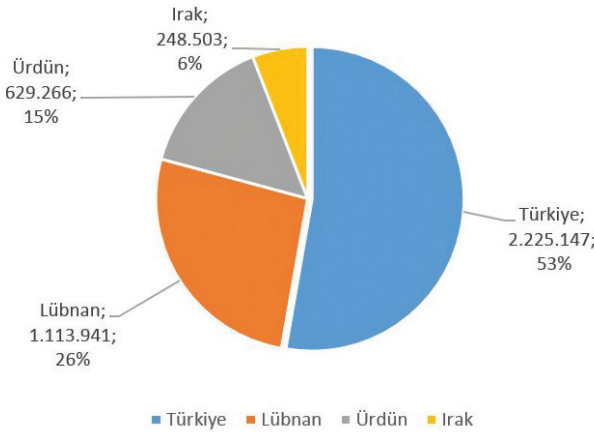
Suriye’ye Komşu Ükelere Sığınan Suriyelilerin Durumu

Suriye krizinin ortaya çıkışından günümüze kadar 4,5 yıldan fazla bir süredir devam eden insani trajedide en büyük yükü Suriye’ye komşu ülkeler çekmektedir.

Zira Mısır'a sığınan 132.375 Suriyeli dışarıda tutulacak olursa Suriyelilerin yüzde 90'ından fazlasının komşu ülkelere göç ettiği ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber, Lübnan, Ürdün, Irak ve Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin tamamının aynı

koşullara sahip olmadığını belirtmek gerekir. Zira her ülke farklı bir politika izlemiş ve bu durum da kaçınılmaz olarak Suriyelilerin sığındıkları ülkelerde karşılaştıkları koşulların farklı olmasına neden olmuştur.

Grafik 1. Suriye'den Bölge Ülkelerine Sığınan Suriyeliler (13 Eylül 2015)¹

Kaynak: UNHCR, *Syria Regional Refugee Response*,

Yukarıdaki grafikten de anlaşıldığı üzere, Suriye'den komşu ülkelere sığınmak zorunda kalan Suriyelilerin yüzde 53'ü, yani 2.225.147 Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Türkiye'nin ardından en fazla sığınmacı yükünü 1.11 milyon ile Lübnan

çekmektedir. Lübnan'ın ardından Ürdün 629 bin Suriyeliye ev sahipliği yaparken Irak'a toplamda 250 binden az Suriyeli sığınmıştır.

Lübnan

Lübnan'ın Suriyelilere yönelik uyguladığı politika da, kırılgan siyasi yapısı,

geçmiş mülteci tecrübesi ve altyapı eksikliği önemli bir rol oynamaktadır. Bunlardan özellikle Filistinli mülteciler tecrübesi nedeniyle Beyrut yönetimi ülkesine gelen Suriyelilere yönelik hiçbir barınma merkezi/ mülteci kampı kurulmasına izin vermemiştir. Ülkenin 4.5 milyonluk nüfusuna eklenen 1.1 milyonluk Suriyeli çoğunlukla kendi imkanlarıyla birden fazla ailenin kiraladıkları evlerde, dükkanlarda, inşaatlarda elverişsiz koşullarda barınmakta olup sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden yararlanma oranı oldukça düşüktür.

Lübnan Suriye krizinin insani boyutunun yanı sıra siyasi ve güvenlik boyutunu da yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Nitekim geçmişten bu yana kırılgan bir siyasi yapıya sahip olan Lübnan'da 2014 yılının Mayıs ayından beri bir cumhurbaşkanı seçilememiş, ülkenin Suriye sınırında küçük çaplı çatışmalar yaşanmış, bundan da önemlisi ülkenin önemli silahlı ve siyasal gücü olan Hizbullah doğrudan doğruya Suriye iç savaşının Şam rejimi lehine bir tarafı haline gelmiştir. Ülkedeki bu durum, diğer sığınmacılarla birleşince Lübnan'ın

Suriyeli sığınmacılara yönelik izlediği politikaları da etkilemiştir.

Suriye'deki krizin başından 2014 yılına kadar Suriyelilere yönelik açık kapı politikası izleyen ve Suriyeliler için başta BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) olmak üzere BM uzmanlık örgütleri ve uluslararası kuruluşlardan yardım alan Beyrut yönetimi 2014 yazından itibaren açık kapı politikasını terk etmiş ve topraklarını Suriye'den gelen sığınmacılara kapatmıştır. Suriyelilerin bu politika ve Lübnan'da yaşadığı diğer sıkıntılar nedeniyle çatışma riski bulunsa bile ülkelerine dönme eğiliminde oldukları veya başka bir ülkeye sığınmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. BMMYK kayıtlarına göre özellikle 2013-2014 yılları arasında artış eğiliminde olan Lübnan'daki Suriyeli sayısının 2014 yılının Eylül ayından itibaren artmak yerine azaldığı görülmektedir. BMMYK'nın 25 Ağustos

2015 tarihli en güncel verisine göre Lübnan'daki Suriyeli sayısı 2014 yılının Eylül ayına göre 52 bin kişiden fazla azalmıştır.²

Ürdün

Ürdün, Suriye krizi sonucunda yaşanan göç dalgasına yönelik nispeten daha sistematik bir politika izlemiştir. Suriye'den göçlerin artarak devam etmesi üzerine Ürdün yönetimi BMMYK ile yakın bir işbirliği halinde çalışmaya başlamış ve ülkesine gelen Suriyelileri öncelikle kamplara yerleştirmeye çalışmıştır. Ancak Suriye'den Ürdün'e yönelik göç dalgası 2012 ve özellikle 2013 yılında büyük bir artış göstermiştir. Günümüzde Ürdün'de yaşayan Suriyelilerin yüzde 78'inden fazlası 2012 ve 2013 yıllarında ülkeye gelmiştir.³

Ürdün'deki kampların inşası ve kamplarda yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında Amman yönetiminin özellikle

Ürdün'deki kampların inşası ve kamplarda yaşayan Suriyelilerin ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında Amman yönetiminin özellikle Körfez ülkelerinden önemli bağışlar aldığı göze çarpmaktadır.

Körfez ülkelerinden önemli bağışlar aldığı göze çarpmaktadır. BMMYK başta olmak üzere BM uzmanlık kuruluşlarının ve diğer STK'ların da etkili bir şekilde finansman desteğinde bulunduğu kamp- ların haricinde, Suriyelilerin büyük çoğunluğu Ürdün geneline dağılmış durumda olup temel ihtiyaçlarının karşılanmasında BMMYK ve STK'lar önemli rol oynamaktadır. Bu noktada bir örnek vermek gerekirse, BM verilerine göre 2013 yılında Ürdün'deki Suriyeli mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak

için gerekli olan yaklaşık 1 milyar doların yüzde 75'i yapılan yardımlardan yüzde 25'i ise Ürdün'ün öz kaynaklarından karşılanmıştır.

Irak

Suriyelilerin Irak'a yönelik göçü gerek Irak'ın içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlık ve güvenlik ortamı gerekse Bağdat yönetiminin politikası nedeniyle bölge ülkelerine kıyasla oldukça az olmuştur. Suriye'ye komşu ülkeler arasında yüzde 6'lık oran ile en az yükü Irak çekmektedir. Bağdat

yönetimi, Suriye’den gelen göçlere yönelik yaklaşık bir ay açık kapı politikası izlemiş, ardından bu politikasından vazgeçerek kapılarını acil insani durumlar dışında Suriyelilere kapatmıştır.

Bununla beraber Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY), Bağdat yönetiminden farklı bir politika izleyerek kontrolleri altındaki toprakları Suriyelilere açmıştır. Nitekim Irak’a yapılan göçlerin yüzde 97’den fazlası IKBY’ye yönelik olurken, geri kalan yüzde 1.82’si Irak’ın Anbar vilayetine, yüzde 0.54’ü ise Irak’ın diğer vilayetlerine yönelik olmuştur.⁴ Açık kapı politikasının yanı sıra Suriyelilerin IKBY’yi tercih etmesindeki temel neden, bölgenin coğrafi yakınlığı ve IKBY’nin Suriye’den gelen kişilere etnik açıdan da yakın olmasıdır. Bununla beraber IŞİD’in Irak’taki toprak kazanımları ve saldırıları, Iraklılar için olduğu kadar ülkeye sığınan Suriyeliler için de şartların

daha olumsuz hale gelmesine neden olmuştur.

Türkiye

Suriye’ye komşu ülkeler arasında Suriye krizinin insani boyutunu en iyi şekilde koordine eden ülke Türkiye olmuştur. Krizin insani yükünü en fazla üstlenen Türkiye’de 19 Eylül 2015 itibarıyla 2.225.147 Suriyeli yaşamaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin yaklaşık 259 bini barınma merkezlerinde/kamplarda yaşarken geri kalan kısmı, başta sınır illeri ve büyükşehirler olmak üzere ülkenin çeşitli kentlerine dağılmış durumdadır. Türkiye’nin Suriye kaynaklı insani trajedideki profesyonel yönetimine örnek vermek gerekirse, 2014 yılının Eylül ayında IŞİD’in Kobani’ye (Ayn el-Arab) saldırılarını arttırması üzerine sadece dört günde Türkiye’ye giren Suriyeli sayısı 130.000’in üzerinde olmuş ve böylesi bir göç dalgası bile büyük

Suriye’ye komşu ülkeler arasında Suriye krizinin insani boyutunu en iyi şekilde koordine eden ülke Türkiye olmuştur.

bir sorunla karşılaşmadan koordine edilmiştir.

Ayrıca Suriye'ye komşu diğer ülkelerden farklı olarak, Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında neredeyse tamamen kendi öz kaynaklarını kullanan Türkiye'ye yönelik uluslararası katkı, yok denecek kadar az olmuştur. Daha somut bir şekilde ifade etmek gerekirse Türkiye, ülkesine sığınan Suriyelilere yönelik olarak krizin başından beri öz kaynaklarından 7 milyar doların üzerinde harcama yapmışken, uluslararası yardım kuruluşları ve diğer ülkelerden gelen yardım miktarı 418 milyon dolarda kalmıştır.⁵

Avrupa'da Suriye Krizine Yönelik Farkındalığın Artması

AB üyesi ülkeler ve diğer Avrupa ülkeleri, Suriye krizinin neredeyse ilk dört yılında sorunun çözümüne yönelik cılız birkaç girişim dışında gelişmelere müdahil

olmama/kayıtsız kalmaya yönelik bir politika içinde olmuşlardır. Oysa aynı dönemde kriz Suriye halkını ve bölgeyi insani, siyasi, ekonomik vb. bütün açılardan olumsuz etkilemiş ve bu etki gün geçtikçe artmaktaydı. Avrupa'da Suriye krizine yönelik farkındalığın tedrici bir şekilde arttığı söylenebilir. 2014 yılına kadar durağan ve nispeten etkisiz bir seyir izleyen Avrupa'da Suriye'ye yönelik farkındalık, IŞİD faktörünün Suriye'de giderek gücünü arttırmasıyla değişmeye başlamıştır. 2014 yazından itibaren bir yandan IŞİD'in Suriye'nin yanı sıra Irak'ta etkisini arttırması, ardından işlediği barbarca cinayetlerin Batı medyasına gündem oluşturması ve IŞİD'in kontrol ettiği bölgelerde tarihi eserleri tahrip etmesi gibi gelişmeler Avrupa'da farkındalığın artmasında önemli bir rol oynamıştır.

Bununla beraber Avrupa'da bu dönemde Suriye'ye yönelik giderek artan

farkındalık, sorunun insani boyutundan ziyade Suriye'deki gelişmelerin radikalleşmeye etkisi ve bu radikalleşmenin Avrupa'ya yansımalarına yönelik olmuştur. Zira IŞİD'in barbarca cinayetlerinde deyim yerindeyse başrolü oynayan İngiliz vatandaşı üzerinden simgeleşmesinden sonra, Suriye'deki yabancı savaşçılar konusu üzerinde çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu araştırmalarda sadece İngiltere, Almanya ve Fransa'dan IŞİD'e katılan kişi sayısının toplamda 1.000'in üzerinde olduğu iddia edilmektedir.⁶ Oysa bu dönemde Suriye'deki çatışmalar nedeniyle bölge ülkelerine sığınan Suriyeli sayısı üç milyona yaklaşmış ve Suriye'de katledilen insan sayısı 150 binin üzerine çıkmıştır.

Avrupa'da başlayan yabancı savaşçı ve radikalleşme tartışması üzerinden farkındalık, 7 Ocak 2015'te Fransız Charlie Hebdo dergisine yönelik saldırıyla bir derece daha artmış ve

Suriye krizinin sadece bölge ülkelerinin değil, kendilerinin de bir sorunu olduğu düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır. Ancak burada da krizin insani boyutundan ziyade Avrupa'ya yönelik yansımaları farkındalıkta daha önemli bir rol oynamıştır. Nitekim gerek kendi ülke vatandaşlarının IŞİD'e katılımı gerekse Paris saldırısı, Suriye krizine çözüm bulmaktan ziyade krizin Avrupa'ya sıçramasını engellemeye yönelik önlemlerin alınmasını beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda istihbarat örgütlerinin bilgi paylaşımına ağırlık veren Avrupa ülkeleri, önceki döneme göre kendi vatandaşlarının IŞİD'e katılımını nispeten geriletebilmiştir. Ancak burada trajik olan nokta, Paris saldırıları sonucunda 12 kişi yaşamını yitirdiği dönemde Suriye'de 200 binin üzerinde sivil öldürülmüş, bölge ülkelerine sığınan Suriyeli sayısı 3.7 milyonun üzerine çıkmış ve bu rakamlar, Paris

Türkiye, ülkesine sığınan Suriyelilere yönelik olarak krizin başından beri öz kaynaklarından 7 milyar doların üzerinde harcama yapmışken, uluslararası yardım kuruluşları ve diğer ülkelerden gelen yardım miktarı 418 milyon dolarda kalmıştır.

saldırısı kadar farkındalık oluşturmamıştır.

Avrupa'da Suriye krizinin özellikle insani boyutuna yönelik farkındalığın artmasında dönüm noktası ise 2015 yılının Eylül ayında olmuştur. Güncel tartışmaların da odak noktasında olan bu ay içinde, ailesiyle beraber Kanada'ya göç etmek isteyen küçük Aylan'ın denize vurmuş cansız bedeni, Suriye krizinin insani boyutunun trajik halini bir kez daha gözler önüne sermiş ve Avrupa'ya göç etmek isteyen Suriyelilere Yunanistan, Macaristan ve Makedonya sınırlarında gerçekleştirilen

müdahaleler söz konusu olmuştur. Bu olaylara ilişkin haberlerin medyada yer almasının ardından, bir yandan AB platformunda Suriyeli sığınmacılara yönelik koordineli bir politika oluşturulmaya çalışılırken; diğer yandan Avrupalı karar alıcılarla Suriyelilere ev sahipliği yapan ülkeler arasında soruna yönelik telefon diplomasisi hızlanmıştır. Ancak burada da Avrupa ülkelerinin temel motivasyonu soruna Suriyelilerin kitleler halinde Avrupa'ya gelmesinden önce çözüm bulma noktasında yoğunlaşmaktadır.

Avrupa'nın Suriyelilere Yönelik Yaklaşımı

Avrupa ülkelerinin Suriye'deki iç savaş nedeniyle ülkelerini terk eden Suriyelilere yönelik politikasını irdelemeden önce, son dönemde Suriyelilerin Avrupa'ya gitmeye yönelik ilgilerinde neden artış olduğuna değinmek yerinde olacaktır. Bu noktada Suriyelilerin Avrupa'ya yönelik ilgisinde iki faktörün etkili olduğunu söylemek mümkündür. İlk olarak bölge ülkelerine sığınan Suriyeliler, krizin bu kadar uzun süreceğini tahmin etmemekte, makul bir süre sonrasında ülkelere geri dönecekleri umudunu taşımaktaydılar. Bu nedenle bölge ülkelerindeki Suriyelilerin büyük çoğunluğu, ev sahibi ülkelerde uzun vadeli planlar yapmamış ve bu ülkelerde geçici bir süreyle kaldıklarını/kalacaklarını düşünmüştür. Ancak Suriye krizinin devam etmesi ve yakın gelecekte herhangi bir çözüm

umudunun bulunmadığı düşüncesi, bölge ülkelerindeki Suriyelilerin en azından bir kısmının uzun vadeli planlar yapmalarına neden olmuş ve bu planlamalarda önce sığınmacı sonrasında mülteci statüsü olarak Avrupa ülkelerinde daha rahat yaşayacakları beklentisi rol oynamıştır.

Suriyelilerin Avrupa'ya yönelik ilgisinde etkili olan ikinci faktör ise krizin başından itibaren veya ilerleyen süreçte Suriye'den ayrılıp Avrupa ülkelerine yerleşen Suriyelilerin etkisi olmuştur. Çeşitli Avrupa ülkelerinde sayıları binlerle ifade edilebilecek olan Suriyeliler, bölge ülkelerinde yaşamakta olan akrabalarıyla iletişim halindeydiler ve böylece Avrupa'da kendilerine sağlanan şartların daha iyi olabileceğini ifade etmekteydiler. Nitekim Suriyelilerin özellikle Almanya ve İsveç'e ulaşma çabası, bu iki ülkenin Avrupa ülkeleri arasında en fazla Suriyeliyi

Suriye krizinin ortaya çıkışından beri ne Suriyeliler ne de Avrupa böylesine ciddi bir test ile karşı karşıya kalmıştır.

kabul etmeleriyle yakından ilişkilidir.

Bu iki faktörün de etkisiyle deyim yerindeyse Suriyelilerin Avrupa ile Avrupa'nınsa Suriyelilerle imtihanı başlamıştır. Zira Suriye krizinin ortaya çıkışından beri ne Suriyeliler ne de Avrupa böylesine ciddi bir test ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durumu sayısal olarak ifade etmek gerekirse, BM-MYK'nın kayıtlarına göre⁷ Suriye krizi ve insani trajedisi başladıktan 2013 yılının Aralık ayına kadar AB üyesi olmayan ülkeler de dâhil

olmak üzere Avrupa ülkelerinin tamamının kabul ettiği Suriyeli sayısı 81.720'yd. Sadece 2014 yılında 138.016 Suriyeliye sığınmacı statüsü veren Avrupa ülkelerinde krizin başından 2015 ayının Ağustos ayına kadar toplamda 428.735 Suriyeliye sığınmacı statüsüne başvurmuştu.⁸ Bu durum, sadece AB üyesi ülkeler açısından değerlendirildiğinde, 2011 yılının Nisan ayından 2015 yılının Ağustos ayına kadar AB ülkelerinin kabul ettiği Suriyeli sığınmacı başvurusu sayısı 332.321 olmuştur.

Tablo-2: AB Ülkelerindeki Suriyeli Sığınmacıların Durumu (Nisan 2011-Ağustos 2015)

Ülke	Suriyeli Sığınmacı	Ülke	Suriyeli Sığınmacı
Fransa	6.895	İsveç	64.685
Almanya	108.897	Polonya	718
İtalya	2.143	Çek Cumhuriyeti	304
Lüksemburg	241	Estonya	42
Hollanda	15.524	Güney Kıbrıs	2.622
Belçika	6.334	Letonya	89
İngiltere	7.196	Litvanya	28
Danimarka	12.277	Macaristan	54.125
İrlanda	101	Malta	928
Yunanistan	3.969	Slovakya	61
İspanya	5.554	Slovenya	187
Portekiz	188	Romanya	2.332
Avusturya	30.946	Bulgaristan	15.197
Finlandiya	656	Hırvatistan	352

Kaynak: BMMYK, “Europe: Syrian Asylum Applications”, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php#>

Yukarıdaki tablo verilerini anlamlandırmak adına, 28 AB ülkesinin Suriye krizinin başından 2015 yılı Ağustos ayına kadar ülkelere kabul ettiği Suriyeli sığınmacı başvurusu sayısı, 2015 yılının Nisan ayına kadar sadece Irak’ın kabul ettiği Suriyeli sayısı kadar

olmuştur. Almanya, İsveç ve Macaristan dışarıda bırakıldığında, AB üyesi ülkelerin 25’inin dört yılda kabul ettiği Suriyeli sığınmacı başvurusu sayısı, Türkiye’nin dört günde kabul ettiği Suriyeli sayısından daha azdır. AB ülkeleri toplamda ülkelerini terk etmek zorunda kalan

Suriyelilerin yüzde 10'undan azına ev sahipliği yapılmaktadır.

Öte yandan yukarıdaki tabloda yer alan veriler, Suriye krizinin insani boyutta Avrupa'da tartışılmaya başlanmasından öncedir. Diğer bir ifadeyle, Suriye krizinin insani boyutu AB nezdinde bir kriz haline gelmek üzeredir. Zira Eylül 2015 ayı başında başlayan tartışmalar, bir yandan AB üyesi ülkeler arasında fikir ayrılıklarına yol açarken diğer yandan AB'nin kendine özgünlüğünü ortaya koyan uygulamalardan olan Schengen sisteminin ve Dublin

düzenlemesinin tıkanmasına yol açmıştır.

Suriyeli göçmen krizi ifadesiyle gerçekleşen tartışmalarda başlıca AB üyelerinin pozisyonlarına yer vermekte yarar bulunmaktadır. Avrupa açısından krize yönelik farkındalığın artması Aylan bebeğin cansız bedeninin görüntüsü ve Macaristan polislerinin Suriyelilere müdahalesiyle olmuştur. Bu noktada Almanya, İsveç ve kısmen de Avusturya'nın gelen Suriyelilere yönelik politikası daha olumlu olarak değerlendirilebilir. Bunlardan özellikle Almanya ve İsveç, hangi AB ülkesine başvurursa başvursun,

Suriyelilere ülkelerinde sığınma hakkı vereceklerini açıklamışlardır. Ancak Almanya ve Avusturya, Suriyeli geçişlerini denetim altına almak için Schengen sisteminin özüne aykırı olan sınır kontrolleri uygulamaya başlamışlardır. Öte yandan AB Komisyonu 120.000 kişiye ilave sığınma hakkı verilmesi ve bu rakamın üye ülkelere zorunlu kotalar oluşturularak dağıtılması planı yapmıştır.⁹

Macaristan, AB Komisyonu'nun bu planına karşı çıkmış, Schengen üyesi olması nedeniyle sınırına dayanan Suriyelilerin ülkesine girişini engelleme ve sınıra jiletli teller çekerek içeri giren Suriyelileri tutuklama kararı almıştır. Hırvatistan, Macaristan'ın bu politikasını eleştirmiş, birkaç bin Suriyeliye ev sahipliği yapabileceğini bildirmiş ve Suriyelilere Avrupa içlerine yönelik serbest geçiş hakkı vereceğini açıklamıştır. Ancak uygulamada Sırbistan'la olan sekiz sınır kapısından

yedisini kapatmıştır. Slovenya da Macaristan'ın politikasını eleştirmiş Hırvatistan'la demiryolu bağlantısını kesse de ülkesine gelen Suriyelileri Avusturya sınırına doğru taşımıştır.¹⁰

AB üyesi ülkeler arasında yaşanan fikir ayrılıkları veya uygulamadaki farklılıklar teknik düzeyde devam etmektedir. Ancak Suriyelileri kabul etmeye yönelik dikkat çekilmesi gereken asıl tartışma, politik anlamda yapılmaya başlanmıştır. Bu noktada Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın 3 Eylül 2015 tarihinde "*Suriyelilerin Avrupa'ya kabul edilmelelerini Avrupa'nın Hıristiyan kimliğine bir tehdit*" olarak açıklaması¹¹, soruna insani olarak bakmasından ziyade farklı bir perspektiften yaklaştığının en büyük delilidir. Öte yandan krizin bu denli büyümesinden önce, bazı Avrupa ülkelerinin sığınma hakkı verirken din kriteri uyguladığı ve Müslüman olmayan Suriyelilere sığınma hakkı vermede öncelik

AB üyesi ülkeler arasında yaşanan fikir ayrılıkları veya uygulamadaki farklılıklar teknik düzeyde devam etmektedir.

tanıdığı kamuoyunda dile getirilen bir durum olmuştur.

Ayrıca İngiliz Sunday Express gazetesinin, Suriyeli bir IŞİD'li kaynağa dayandırarak “Avrupa'ya gelen Suriyeliler içine binlerce IŞİD mensubunun yerleştirildiği” iddiasını haberleşirmesinin¹² ardından bu konu da gündemde tartışılmaya başlanmıştır. Bu iddianın taraftar bulması halinde Avrupa ülkelerine dağılan bütün Suriyelilerin potansiyel suçlu muamelesi görmesi kaçınılmaz olacaktır. Avrupa'daki İslam karşıtı saldırılar ve yabancı düşmanlığı, Macaristan Başbakanının ifadesiyle birlikte

değerlendirildiğinde, bu durumun Avrupa'ya sığınan Suriyeliler özelinde önemli bir risk unsuru oluşturacağı açıktır.

Sonuç olarak AB, Suriye krizinin ortaya çıkışından 4.5 yıl sonra ilk defa krizin insani trajedisıyla bu kadar doğrudan doğruya karşı karşıya gelmektedir. AB, bu aşamadan sonra krizin ayrılmaz bir parçası durumundadır. Bazı karar vericiler düzeyinde Suriyeli mülteci krizine kısa vadeli çözüm olarak, gelen kişilerin kabul edilmesi yönünde bir görüş ortaya korsa da gelen kişi sayısının artması, AB ülkelerinin orta ve uzun vadede

sorunu kendi sınırlarının ötesinde çözüme girişimlerini hızlandıracaktır. Öte yandan Suriyeliler dâhil olmak üzere özelde Avrupa'daki Müslümanlar ve genel anlamda yabancılar, İslam karşıtı ve yabancı düşmanı grupların saldırı riski altında olacaktır. Charlie Hebdo saldırısı sonrasında Avrupa genelinde artan İslam karşıtı saldırılar

(ki sadece Fransa'da yüzde 500 artış göstermiştir) ve zaman zaman gündeme gelen yabancı karşıtı gösteriler, bu konuda bazı ipuçları vermektedir. Buradan hareketle, bölge ülkelerinde yaşarken Avrupa'ya sığınmak isteyen Suriyelileri çok da olumlu şartların beklemediği söylenebilir.

SON NOTLAR

- 1 Türkiye'ye ilişkin veri, Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş'un 18 Eylül 2015 tarihindeki açıklaması dikkate alınarak verilmiştir. Bkz. <http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyede-kayitli-2-milyon-225-bin-147-suriyeli-var/143923>
- 2 BMMYK, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=122>
- 3 BMMYK, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=9467>
- 4 BMMYK, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=103>
- 5 <http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyede-kayitli-2-milyon-225-bin-147-suriyeli-var/143923>
- 6 Örnek olarak bkz. <http://icsr.archivestud.io/2013/12/icsr-insight-11000-foreign-fighters-syria-steep-rise-among-western-europeans/>; <http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/11/western-foreign-fighters-in-syria-and-iraq-byman-shapiro/be-affraid--web.pdf>
- 7 BMMYK, <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php#>
- 8 Sığınmacı statüsünün temel koşulu, söz konusu ülkeye başvurmak olduğundan, başvuru yapanların söz konusu ülkelerde yaşamaya başladıklarını varsaymak doğru bir yaklaşım olacaktır.
- 9 BBC, "Migrant crisis: EU's Juncker announces refugee quota plan", 9 September 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34193568>
- 10 BBC, "How is the migrant crisis dividing EU countries?", <http://www.bbc.com/news/world-europe-34278886>
- 11 <http://www.theguardian.com/world/2015/sep/03/migration-crisis-hungary-pm-victor-orban-europe-response-madness>
- 12 Bkz. Aaron Brown, "Just wait... Islamic State reveals it has smuggled THOUSANDS of extremists into Europe", 10 September 2015, <http://www.express.co.uk/news/world/555434/Islamic-State-ISIS-Smuggler-THOUSANDS-Extremists-into-Europe-Refugees>

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelerine doğrudan yansıtabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr